

Anti-stalinistisk maoism – vad är det?

Inledning

I den debatt som uppkommit efter publiceringen av Lennart Rahms artikel ”Så förlorade vi allt” i tidskriften *Clarté*¹ har frågan om den maoistiska rörelsens relationer till stalinismen ställts. Rahm själv menade att KFML/SKP:s undergång till stor del kunde förklaras av att anknytningen till den stalinistiska traditionen var för stark till förfång för den maoistiska (som utmärktes av ”masslinjen, enhetsfronten ... praktiken avgör allt”).

I en kommentar till *Clarté*-inläggen hävdade undertecknad att denna förklaring inte kunde innehålla särskilt mycket substans, eftersom de maoistiska organisationer som hade en större dos stalinism och som t o m bröt med maoismen (såsom ”r-arna”) faktiskt överlevde i större utsträckning, medan de pro-maoistiska organisationer som *samtidigt* var anti-stalinistiska gick under (jag exemplifierade med Italien, Spanien och Sverige).

Jag framhöll också att maoismen har sina rötter i stalinismen och att det är nödvändigt att inse detta om man vill kunna förstå maoismens historia, ideologi, politik – och undergång.

I en kritisk kommentar till mitt inlägg ifrågasatte sedan Ulf Karlström – om jag tolkat honom rätt – att maoismens band till stalinismen skulle vara särskilt relevant i sammanhanget.

Han noterade även sarkastiskt att jag flyktigt hade talat om ”icke-stalinistiska maoister”. Återigen är jag inte säker på vad han egentligen vill ha sagt med detta, men jag misstänker att han anser att det är ologiskt göra gällande att maoismen är en variant av stalinismen, samtidigt som det finns anti-stalinistiska maoister.

Enligt min uppfattning så var maoismen i grunden stalinistisk (gäller såväl det kinesiska kommunistpartiet, som de flesta maoistiska organisationerna utanför Kina). Icke desto mindre fanns i slutet av 1960-talet och på 1970-talet flera organisationer och teoretiker (utanför Kina) som betraktade sig som maoister, men samtidigt också var anti-stalinister. Detta fenomen var möjligt därför att det faktiskt fanns motsättningar och skillnader mellan den kinesiska (maoistiska) och sovjetiska (stalinistiska) kommunismen, trots att de även hade mycket gemensamt.

För att kunna förstå detta måste man först och främst inse att verkligheten inte är svart-vitt, antingen-eller. Dessutom befinner den sig i ständig förändring, utveckling. Inte ens stalinismen på Stalins tid var oföränderlig, den påverkades av omgivningen och innehöll motsättningar.

Stalinismen uppkom i Sovjetunionen på 1920-talet och därifrån exporterades den till kommunistpartierna. Till en början var Kommunistiska internationalen det främsta verktyget för att forma och styra kommunistpartierna, men efter hand skedde det även direkt via Sovjetunionen, dvs utan förmedling via Komintern. Men även om Moskva försökte hålla de kommunistiska partierna i ett järngrepp, så måste de olika kommunistpartierna, om de ville uppnå framgång, ta hänsyn till de omständigheter som rådde i de ”egna” länderna. Därmed fanns det också en grogrund för spänningar mellan de nationella kommunistpartierna och det stalinistiska centrat i Moskva.

Ju mer slaviskt ett kommunistparti följde direktiven från Moskva, desto svårare hade det att utveckla en politik som kunde vinna stöd i det ”egna” landet. De partier som i viss mån lyckades lösgöra sig och utforma en egen politik var också de som lyckades bäst – de kinesiska och jugoslaviska partierna (som båda tog makten trots att Stalin avrådde), liksom det vietnamesiska

¹ Se [Maoister om ”m-l-rörelsens” undergång](#) och [Kommentar till Marxistarkivets artikelsamling om maoismens undergång](#)

partiet är exempel på detta. Kommunistpartier som rättade sig efter Moskvas lyckades däremot inte ta makten ens under gynnsamma omständigheter, eller rättare sagt: de försökte inte ens (såsom de franska, italienska och grekiska partierna under andra världskrigets slutskede).²

Den kinesiska maoismen växte fram under stalinistiskt förmyndarskap och formades ideologiskt och politiskt i denna ”tradition” under årtionden – och detta i högre grad än de flesta andra partier (åtminstone fram till mitten av 1930-talet). Men under den långvariga och svåra kampen, blev Mao & Co alltmer på det klara med att många (om inte alla) bakslag berodde på att man följt dåliga råd eller direktiv från Moskva. Därför började de att se kritiskt på Moskvas Kina-politik och strunta i de förslag/direktiv som de inte gillade: Mao & Co utvecklade en egen politik, utan att öppet bryta med Moskva (en balansgång som ofta var ganska knivig).

Motsättningar mellan de kinesiska kommunisterna och Sovjet fanns således långt innan revolutionens seger 1949, motsättningar som hade sin grund i att länderna var olika och att Mao & Co försökte främja den kinesiska revolutionens intressen – som de uppfattade dem – mot Stalin som först och främst såg till Sovjets intressen.³ Det är också dessa motsättningar som – även om de på Stalins tid hölls inom begränsade ramar – gör det möjligt att tidigt hitta element som kan ingå i en anti-stalinistisk maoism. Men det är givetvis främst utvecklingen efter Stalins död, med den sino-sovjetiska konflikten, den kinesiska kulturrevolutionen osv., som tillhandahåller de flesta byggestenarna. Och en anti-stalinistisk maoism som sammansätts av dessa beståndsdelar kan fungera som ideologi för en politisk organisation, men eftersom den byggs upp av fragment som valts mer eller mindre godtyckligt så blir den också mycket sårbar (de organisationer som tillhörde denna kategori visade sig också vara mycket instabila och känsliga för förändringar i den politiska konjunkturen).

I Sverige var det Förbundet Kommunist (FK) som tidigt gick in på den vägen. FK inspirerades av teoretiker som Charles Bettelheim och Rossana Rossanda⁴ och anknöt till anti-stalinistiska organisationer runt om i världen – i Europa främst anti-stalinistiska maoister (såsom Avanguardia Operaia i Italien) och i Latinamerika även guevarister (såsom MIR i Chile).

FK:s mest ambitiösa arbete för att motivera sin anti-stalinistiska maoism var boken *Kina – klasskampen går vidare*, författad av Nils Börjesson och Sven B. Svensson (utgiven 1974).⁵ I bokens efterskrift försöker författarna klarlägga det som de uppfattar som ”brytningspunkter mellan stalinism och maoism” och därmed ”frilägga den kinesiska revolutionen” för att vaska fram en anti-stalinistisk maoism. De två FK:arna kan givetvis inte bortse från maoismens band till stalinismen, förekomsten av personkult, motstånd mot ”avstalinisering” osv och de medger att detta är en brist, men de menar att maoismen trots allt i sin praktiska politik brutit med stalinismen – och ser som sin uppgift att filtrera fram denna anti-stalinistiska kärna i maoismen.

Det synsätt på maoismen som FK:arna presenterar borde egentligen passa utmärkt för de som fortfarande ser på Mao och Maos Kina som en inspirationskälla, men är kritiska mot stalinismen och utvecklingen i dagens Kina.

Martin Fahlgren (sept 2011)

² Se [Krisen i den kommunistiska rörelsen, band 2](#), av Fernando Claudin. Under världskrigets slutskede är skillnaderna mellan det grekiska och jugoslaviska kommunistpartiets politik slående (se P. Broués artikel [Hur Trotskij och trotskisterna konfronterade Andra världskriget](#)).

³ Se t ex [Mao, KKP och frågan om Stalin](#)

⁴ Se [Rossana Rossanda och Charles Bettelheim: Om Maos marxism](#) (artikelsamling)

⁵ Hela boken finns på marxistarkivet: [Kina – klasskampen går vidare](#). För kritik av boken se samlingen [Om FK](#). Se även artikeln [KKP och stalinismen några synpunkter](#), där FK försöker utveckla sin ”anti-stalinistiska maoism”.

”Efterskrift” från Börjesson/Svensson, *Kina – klasskampen går vidare* (s. 131-152)

Maoismens historiska plats i den revolutionära kommunistiska rörelsen

Vi ska avslutningsvis antyda maoismens landvinningar såväl som begränsningar i jämförelse med den första stora revolutionära erfarenheten: Bolsjevismen och Oktoberrevolutionen.

Vi ska också ytterligare beröra den kinesiska revolutionens brott med stalinismens praktik.

Endast denna dubbla ”jämförelse” gör det möjligt att ”frilägga” den kinesiska revolutionen, *så att vi kan lära av den*, för vår praktik, vårt perspektiv, vår analys.

1. Bolsjevism och maoism

Oktoberrevolutionen – det var arbetarrevolutionen, byggd på de proletära maktorganen, råden, med den proletära demokratin och mänsklighetens fullständiga frigörelse framför ögonen. Revolutionens parti, bolsjevikpartiet var en unik skapelse, som utvecklades genom en lång och mödosam praktik och ett målmedvetet och planerat uppbygge. Det var föreningen av den unga ryska arbetarklassens mest stridbara ledare, med den ryska intelligentsians bästa representanter (och det var inte vilken intelligentsia som helst, utan en intelligentsia med nästan 300 års revolutionär tradition.) Det var föreningen av decennier av illegal arbetarorganisering, öppna revolter, förvisning, fängelse och emigration med en inhemsk och en europeisk marxistisk tradition, Det var ett parti med en oerhörd vilja, styrka och kraft, För detta parti var den ryska revolutionen enbart det första steget i den proletära världsrevolutionen. Det hade ett världsrevolutionärt perspektiv och strategi, vilket materiellt uttrycktes i bildandet av det revolutionära världspartiet, den Kommunistiska Internationalen.

Oktoberrevolutionen innebar den internationella brytningen med socialdemokratin och opportunisten. Oktoberrevolutionen inledde radikala experiment på de flesta samhällsområden: kultur, skola, fängenvård, sexuella relationer, avskaffande av kvinnoförtryck . . .

Maoismen har utvecklat andra delar av den revolutionära kampens strategi och taktik (folkkriget) och det socialistiska uppbyggets teori och praktik:

En äkta socialistisk industrialisering. Uppfattningen av övergången till socialismen som klasskamp, där massornas direkta och växande deltagande i denna kamp, utbredningen av kampen till ständigt nya problem, i synnerhet till föregivet ”tekniska” och ”ekonomiska” problem är förutsättningen för den socialistiska vägens seger.

Det har varit en omvandling där kampen mot arbetsdelningen spelat en viktig roll. Och där har maoismen gripit tillbaka på Marx' och Engels' socialistiska och kommunistiska perspektiv.

Maoismen är bolsjevismens jämlike i revolutionär livskraft och dynamik, men med ett nationellt begränsat synfält, utan kontakt med samtida kritiska strömningar inom marxismen, och utan att riktigt ha tillägnat sig bolsjevismens vision av den revolutionära omdaningens också som en väldig mänsklig frigörelseprocess.

Men medan bolsjevismen förföll, tappade entusiasmen, tankeförmågan och perspektivet efter en relativt kort tid, så har det revolutionära uppbygget i Kina öppnat ständigt nya horisonter, och väckt ständigt nya idéer till liv.

Denna avgörande skillnad kan endast förstås mot bakgrund av de olika revolutionernas skilda karaktär och förutsättningar.

Oktoberrevolutionen präglades genom det despotiska tsardömet, det strängt illegala arbetet, kriget, den plötsliga revolutionen och den gamla samhällsordningens fullständiga sönderfall. Där var de lidelsefulla förhoppningarna på den europeiska arbetarklassen, som in i grunden sveks. Där var den oerhörda dynamiken i den ryska arbetarklassen, men också arbetarklassens fruktansvärda förluster under inbördeskriget och genom ekonomiskt kaos. Så fick den efterblivna patriarkaliska landsbygden en enormt ökad betydelse i en revolution som under hela sitt förlopp aldrig varit landsbygdsbaserad. Och det härskande partiet var utan verklig förankring bland bonde-massorna! Efter proletariats upplösning hade det inte någon aktiv klass bakom sig.

Det var en otroligt spänningsfylld och motsägelsefylld situation, som förklarar den lika otroliga spännvidden mellan å ena sidan den proletära demokratins lysande uppstigande och de många radikala frigörelseförsöken, å andra sidan det bottenlösa stalinistiska och revisionistiska förfallet från 30-talet och framåt.

Den kinesiska revolutionen präglades genom den långa och utdragna kampen, de omfattande erfarenheterna av revolutionärt statsbygge före den slutgiltiga segern. Den ibland mindre dramatiska, men bredare och djupare heroismen det omfattande massarbetet, partiets djupa och nära förankring hos de bondemassor som rekryterat både revolutionens och uppbyggets arméer, en kader mer präglad av de långa striderna än av marxistiska studier och diskussioner, partiets långa existens i ytterst efterblivna områden, godsägarnas och krigsherrarnas skräckvälde, uppbygge i stället för inbördeskrig efter revolutionen. Det har varit mindre dramatiskt, mindre plötsligt, mindre lysande, mindre motsägelsefyllt, **men** mer gediget.

På så sätt har den kinesiska revolutionen inneburit bestående landvinningar för den internationella kommunismen, medan bolsjevismens landvinningar och experiment alla urholkades eller förvreds till oigenkännlighet av den stalinistiska reaktionen.

Bolsjevismen var en klart lysande stjärna som steg upp på en svart himmel och slocknade på en ännu svartare.

Maoismen har lyst mindre klart, men stadigare och längre. Den fortsätter att lysa.

2. Maoism kontra stalinism

”Högtidlighållande av partiledarnas födelsedagar är förbjudet. Att uppkalla platser, gator och företag efter partiledare är också förbjudet. Vi måste hålla oss till vår stil av enkelt liv och hårt arbete och göra slut på smicker och överdrivet prisande”, skrev Mao Zedong 1949.⁷⁶

Och

”Och överallt satte han upp monument av sig själv – tusentals fabriker och företag uppkallades efter Stalin och många städer: Stalinsk, Stalino, Stalinir, Stalingrad, Stalinkan, Stalin, Stalinbad, Stalino-varosj – fler än som kan räknas.”⁷⁷

”Stalins sjuttionde födelsedag (1949) firades med otrolig pompa. En framstående författare förklarade, att framtidens människor skulle kalla Stalins tid ”Rättvisans Epok” och kanske välja hans födelsedag till början på en ny tideräkning och kalla den År Etts Tacksägelsedag”.⁷⁸

Här fångas något av den djupa intellektuella skillnaden mellan stalinism och maoism. (I Kina var, som vi nu vet, mycket av den överdrivna personkulten under och efter KR [Kulturrevolutionen] ett resultat av Lin Biaos verksamhet och mot Maos uttryckliga önskan). Men den kinesiska

⁷⁶ Partikommittéernas arbetsmetoder. Mao 7 [Valda verk vol IV], s 409

⁷⁷ Medvedev [Let History Judge], s 327

⁷⁸ ibid, s 507

revolutionens brytning med stalinismen rör mycket mer än stalinismens antileninistiska personkult. Vi har berört en del av denna brytning tidigare och ska här bara sammanfatta fem punkter.*

Stalinismen

1/ Det var en *tvångskollektivisering* och hänsynslöst utpressande av tribut från jordbruket som definitivt knäckte alliansen arbetare-bönder och skapade en ständigt ökande klyfta stad-land i Sovjet.

2/ Det var ett *skolsystem*, där efter 1931 (alltså sedan den stalinistiska industrialiseringen satt igång) tonvikten lades vid formella studier, boklig kunskap, betyg och examina, individuell konkurrens och stark lärarauktoritet. Idén att fabriken, fackföreningen och byrådet skulle ersätta vissa skolfunktioner förkastades helt och hållet. Inläring genom praktik upphörde.⁷⁹

3/ Det var ett *parti* där antalet karriärister och även rent moraliskt ruttna element växte.⁸⁰

Sedan partimaximum – som införts av Lenin och föreskrev att partimedlemmarna inte skulle ha större lön än en kvalificerad arbetare – avskaffats i början på 30-talet växte ojämlikheten och partimedlemmarnas privilegier raskt. Många av dem, direktörer, statsbyråkrater och framför allt GPU-officerare (GPU-ledning för politiska polisen) levde i lyx med tjänsteflickor, tillgång till specialbutiker, specialsjukhus, specialsanatorier och specialrestauranger. Att denna ”kader” skulle delta i den materiella produktionen regelbundet var en tanke som aldrig tänktes.

Alltmedan de flesta arbetare och bönder levde under eländiga förhållanden. Livsmedelsransonerna under särskilt första delen av 30-talet räckte aldrig till. Många arbetarskor tvangs därför till ytterligare ett ”skift”: att gå på gatan. Tusentals arbetare inhystes i trånga, smutsiga, ohyrebemängda baracker kring de hastigt uppförda fabrikena. Sjukvården för arbetare var under all kritik och alldeles otillräcklig. På fabrikena åt arbetarna i de sämsta matsalarna dit direktörer och tekniker aldrig kom. De hade särskilda matsalar.⁸¹

4/ Det var en *klasskamp* (t ex. likviderandet av kulakerna som klass) som utkämpades främst av säkerhetspolisen. Därför blev den med nödvändighet urskillningslös. Den riktades inte bara mot borgerliga element, utan i växande grad mot oppositionella kommunister och sådana som kunde tänkas bli oppositionella. Den innebar i mycket stor utsträckning fysisk förintelse. Bara 1936-39 sköts minst 4–500 000 kommunister.** Miljoner andra deporterades till tvångsarbetslägren i nordligaste SU [Sovjetunionen], t ex. Vorkuta i norra Ural eller lägren i Kolymaregionen i nordöstra Sibirien, där de vanligtvis gick en snabb undergång till mötes. Kolyma-lägren överlevde de flesta

* För undvikande av alla missförstånd!

Med dessa fem punkter syftar *vi inte* till en beskrivning av stalinismens Sovjet [SU]. Visserligen så är det ställt utom tvivel att stalinismen innebar ett svikande av de flesta av socialismens ideal och lade grunden till den borgerliga återgång som nu långsamt pågår i SU. Men så entydigt svart som den framskymtar i dessa fem punkter var den inte. Där fanns också andra inslag. Sovjets utveckling ska vi emellertid ägna en särskild broschyr. Här är vi endast intresserade av de avgörande brytningspunkterna mellan stalinism och maoism.

⁷⁹ Collier/Nee [[Kulturrevolutionen vid Kinas universitet. Rapport inifrån](#)], s 12

⁸⁰ Ett ”framstående” exempel på sådana moraliskt ruttna element är den politiska banditen Beria, Stalins hejduk och chef för den hemliga polisen 1949-53. Se Medvedev, t ex s 341-7, 368 för detaljer om Berias blodiga karriär, och hur gamla partikadrer varnade Stalin för honom – förgäves.

⁸¹ Material om arbetarklassens situation finns i Fainsod [*Smolensk under Soviet Rule*], s 306-24. En skakande skildring av arbetarnas och böndernas livsvillkor under första hälften av 30-talet finns i Smith [*Jag har varit arbetare i Sovjet*]. Smith som arbetade på en fabrik i Moskva 1932-35 var, liksom sin hustru, sedan många år tillbaka kommunist, och flyttade till Sovjet i början av 30-talet för att börja ett nytt liv.

** Man vet nu (2011) att antalet avrättade under dessa år var c:a 680 000 personer. – *Red*

bara 1-2 månader.⁸² En del av detta system var säkerhetspolisens centrala roll. Den var nästan totalt självständig från all partikontroll (utom Stalins personliga).⁸³

5/ Det var en *ekonomisk bas* som till sitt väsen inte utvecklades i socialistisk riktning. Den stalinistiska industrialiseringen ledde till väldiga kvantitativa produktionsökningar på kort tid. Men priset var oerhört högt. Arbetarnas behov underordnades helt ackumulationens tvång.

De underkastades direktorer, ingenjörer och förmän, de underkastades tekniken (på samma sätt som Marx i *Kapitalet* visat att arbetarna under kapitalismen förvandlas till bihang till maskinerna).

De splittrades av ackordhets, t ex. systemet med ”progressiva ackord”, som innebar att en 10% produktionsökning betalades till 50% högre pris än normalt, 20% högre produktionsökning betalades 100% mer än den vanliga normen, o s v. I slutet på 30-talet hetsades 75% av arbetarklassen av prestationslön.⁸⁴

De splittrades av systemet med chock- och elitarbetare (udarniki och stachanoviki) som förutom mycket högre lön fick bättre livsmedelsransoner, bättre mat från fabriksköket, företräde i bostadskön, fria biljetter till bio och teater, m m.⁸⁵

Kort sagt: det var en splittrad, strängt hierarkiserad, passiv och desorganiserad arbetarklass stalinismen frambragte. Arbetarskyddet försumrades – en logisk följd av arbetarnas maktlöshet och undertryckta läge. Smith (se not 81) uppgav t ex. att han ofta såg bortemot en tredjedel av arbetarna i en fabrik gå med bandage.

Arbetslagstiftningen var oerhört sträng. 1939 stadgades t ex. tvångsarbete om en arbetare kom mer än 20 minuter för sent.

Varje spar av arbetarinflytande i företagen likviderades på 30-talet. Och centralplaneringen var ytterligt centralistisk, och utan varje arbetarinflytande. Det är de inre motsättningarna i detta planeringssystem som nu får sovjetledarna att alltmer importera kapitalistiska tekniker.

Sammanfattningsvis: det var en ekonomi, som överallt, på alla nivåer återskapade den borgerliga arbetsdelningen och den borgerliga hierarkin. I denna stalinistiska ekonomiska bas kunde det inte ens vara *tal* om att skapa socialistiska produktivkrafter och produktionsförhållanden, om arbetarnas behärskande och omvandlande av produktionsmedlen, om sammansvetsade arbetarkollektiv.

Maoismen

1/ Det har varit en *kollektivisering* av helt annat slag – som vi visat ovan. En kollektivisering som *stärkt* förbundet arbetare-bönder och gjort den oavbrutna revolutionen möjlig. Hela tiden, men särskilt efter KR har stora ansträngningar gjorts att bekämpa och minska motsättningen stad-land.

2/ Det är ett *skolsystem* av helt annan typ. Just inläring genom praktik står i centrum. Och även om betyg och examina återinförts i viss mån spelar de – och framför allt inte lärarna – en tillnärmelsevis så stor roll som i stalinismens (eller revisionismens!) Sovjetunionen.

⁸² Om avrättningarna 1936-39, se Medvedev, s 239. Om lägren, s 273-81. Om hungerstrejker i Vorkuta och hur de dränktes i blod, se Deutscher 4 [[Den förvisade profeten](#)], s 414-8. [Uppgifter från de sovjetiska arkiven visar att de här angivna dödlighetstalen är överdrivna, även om de var betydligt större än utanför lägren – Red]

⁸³ Om partiets oförmåga till kontroll, se Fainsod, s 163-77.

⁸⁴ Dessa uppgifter är hämtade från Dobb [*Soviet Economic Development since 1917*], s 464-5.

⁸⁵ Fainsod. s 321

3/ Det är ett *parti* där byråkratism, kommandofasoner och överlägsenhet gentemot massorna förvisso förekommit och förekommer men där det också alltid funnits en genuin masslinje som kraftigt förstärkts av Kulturrevolutionen.

”Alla var mönster av proletär jämlikhet” skriver en författare, efter KR, som före KR varit starkt kritisk till KKP:s förhållande till massorna.

Och Maos linje:

”... det är nödvändigt att upprätthålla systemet med kadrens deltagande i kollektivt produktivt arbete. Vårt partis och vår stats kadrer är vanliga arbetare och inga höga herrar som rider på folkets axlar.”⁸⁶

har som vi sett ovan förverkligats i och med KR.

4/ Det har varit en *klasskamp* där massorna i stor och stigande utsträckning mobiliserats såväl mot godsägare som mot kapitalistfarare och byråkrater i KKP. Detta har också inneburit att det fysiska våldet blivit mycket mindre omfattande. Där det förekommit har det träffat rätt mål – borgare och feodalherrar – och inte kommunister. I partiet har överhuvudtaget inte förekommit några rensningar av Stalins typ.

Alltsedan mitten på 50-talet har Mao hela tiden betonat

”Enda sättet att avgöra frågor av ideologisk natur eller kontroversiella frågor inom folket är genom den demokratiska metoden, diskussionsmetoden, kritik, övertygelse och uppfostran och inte genom metoden att tvinga eller undertrycka.”⁸⁷

Vid Kulturrevolutionens början återupptog Mao detta tema. I den sjätte av CK:s 19 punkter från augusti 1966, vilka direkt inspirerats av Mao, heter det:

”Den metod som bör användas vid diskussionen är framläggandet av fakta, argumenteringen och övertygandet genom denna argumentering. Det är förbjudet att med våld tvinga en minoritet, som är av en annan åsikt att ge efter. Minoriteten bör tvärtom skyddas, ty ibland finns sanningen hos minoriteten. Och även om den har orätt bör den dock tillåtas tala för sin sak och behålla sin mening.”⁸⁸

(Vilket dock inte kunde hindra att väpnade strider ibland förekom under kulturrevolutionen, eftersom RGs [Rödgardisternas] tänkande var betydligt mindre moget än Maos.)

Fysiskt utplånande av motståndare skedde i relativt stor skala under Folkrepubliken *första* år. Men efter 1955 har det endast förekommit undantagsvis. Här står åter maoismens praktik i bjärt kontrast med stalinismens: I SU ökade hela tiden den politiska repressionen – för att kulminera i den massiva terrorn mot partiets och statens kadrer 1936-39 – 20 år efter Revolutionen, och sedan de fiendliga klasserna sedan länge nästan helt utplånats!

Mot denna bakgrund är det lätt att förstå att den kinesiska säkerhetspolisen spelat en oerhört mycket mindre roll än den stalinistiska, och att den till skillnad från den stalinistiska hela tiden varit under partiets och FBAs [Folkets Befrielsearmé] kontroll.⁸⁹

5/ Och i Kina pågår en verklig utveckling av den ekonomiska basen i socialistisk riktning, i riktning mot socialistiska produktionsförhållanden. Även om Kina, som vi sett, ännu bara har *påbörjat* denna oerhörda omvandling (se avsnitt ”Kulturrevolutionens viktigaste resultat”).

⁸⁶ De historiska lärdomarna av proletariatets diktatur. Mao 3 [*Politiska skrifter*], s 258

⁸⁷ Det rätta sättet att lösa motsättningar inom folket. Mao 8 [*Skrifter i urval*], s 401

⁸⁸ Blumer, [*Den kinesiska kulturrevolutionen*] s 161

⁸⁹ Om de kinesiska säkerhetspolisens roll, se Domes, [*Die Ära Mao-Tse-tung*] s 55-6 och Gordon, [*Fånge i Peking*, Sthlm 1971.

Detta är den kinesiska revolutionens djupaste kritik av kapitalismen och förflackningarna av socialismen, stalinism, trotskism, revisionism.

Den bryter med det tänkande som Stalin företrädde, till exempel i sitt tal vid driftsledarnas konferens 1931, där han ständigt använde i grunden borgerliga begrepp, som ”tryggandet av arbetskraft för företagen”, ”befälskåren i industrin” (ingenjörer och tekniker), nödvändigheten av att bekämpa ”nivellerings” (löneutjämning), etc.⁹⁰

Eller i de hemliga direktiv som SUKPs CK samtidigt skickade ut med bl a följande direktiv:

”Förbjud partiorganisationerna att ändra, korrigera eller försena företagsdirektörers operativa order”.

Och vidare förbjöds milisen, kriminal- och åklagarmyndigheten att blanda sig i förhållandena i fabriken produktions och undersöka produktionsangelägenheter såvida de inte hade särskild tillåtelse från företags direktör eller högre organ.⁹¹

Här garanterades direktörernas enmansvälde över arbetarna. Stalinism, trotskism och revisionism uppfattar tekniken och vetenskapen som klassmässigt neutrala och ”goda i sig” vilket lett till en övertygelse att det socialistiska uppbygget helt måste ske med den teknik socialismen frambragt.

Så t ex. skrev Stalin 1952:

”Språket som i princip skiljer sig från överbyggnaden skiljer sig emellertid i detta hänseende inte från produktionsredskapen, låt oss säga maskinerna, som är lika likgiltiga i förhållande till klasserna som språket och lika väl kan tjäna det kapitalistiska systemet som det socialistiska.”⁹²

Här hade Stalin, som i så många andra frågor ”lärt av” Trotskij, som alltid hävdade denna neutralitet och redan i mitten av 20-talet engagerat sig för att ”amerikanisera” bolsjevismen (Trotskijs uttryck) d v s. uppta USA:s ”överlägsna teknologi”.⁹³

Kinesernas syn är en annan. De förstår att övergången till socialismen kräver att proletariatet och dess parti i grunden lyckas förändra de kapitalistiska produktionsförhållandena och de kapitalistiska produktivkrafterna (se avsnitt ”Kulturrevolutionens viktigaste resultat” ovan).

Vänstern i KKP har här återfunnit en viktig del av det marxistiska temat om *den fullständiga omvandling som socialismen innebär, att den är en brytning med kapitalismen på alla punkter.*

Det är detta som gör det möjligt för oss att förstå det ”socialistiska uppbygget” i SU och Öst-europa som endast en ofullständig brytning med kapitalismen. Man har upphävt privatägandet av produktionsmedlen, genomfört ”planering”, sociala reformer. Men man införde en sådan typ av industrialisering att de relationer som är grundläggande – om än inte tillräckliga – för det kapitalistiska produktionssättet återskapades.

De omedelbara producenterna skildes från makten över och förmågan att omvandla sina produktionsmedel.

Det ofullkomliga brottet med det kapitalistiska produktionssättet, samtidigt med återskapandet av kapitalismens grundläggande förhållanden medförde en outhärdlig spänning i systemen. Folkupp- roren i DDR 1953 och Polen och Ungern 1956 eller den djupa krisen i Sovjet under första halvan av 60-talet var alla uttryck för denna spänning. Den förborgerligade ledningens enda svar har va-

⁹⁰ Ett nytt läge – nya uppgifter i det ekonomiska uppbygget. Stalin 1 [*Leninismens problem*], s 527-54

⁹¹ Fainsod, s 319

⁹² Stalin 2 [*Marxismens och språkvetenskapens frågor*], s 10

⁹³ Citat i Deutscher 3 [[Den avväpnade profeten](#)], s 215

rit att i ständigt ökande utsträckning gripa tillbaka på de direkt kapitalistiska formerna för klassherravälde: direktörs/teknikermakt, ”fri prisbildning”, marknad och profit, ”liberalisering”.

Dessa punkter har endast sammanfattat några av den kinesiska revolutionens brytningar med stalinismen. Det framgår att det är ett brott med stor bredd och djup.

Men det är många som inte insett detta. T ex. finns det en grupp i Sverige som påstår sig stå för ”marxismen-leninismen-maozedongtänkandet” och som hävdar:

”Stalin är än idag älskad och aktad av det avancerade världsproletariatet . . . Stalin var enligt deras (revisionisternas) mening 70% bra och 30% dålig. Vari dessa Stalins påstådda (!) fel skulle ligga kan de dock aldrig klargöra (!) . . . Vi kommunister lovar och svär att vi alltid ska hålla Stalins namn ärat och aktat . . . Detta för att fostra kadrer till den kommunistiska rörelsen helt i Stalins anda. Järnhårda, viljestarka revolutionärer i bolsjevismens sanna anda. Stalin är död sedan många år tillbaka – Leve minnet av Stalin!”⁹⁴

Om F Baude envisas med att sticka huvudet i skiten och trampa ner sig i historieförfalskningens och personkultens trask – är han fri att göra det.

Men han skall då inte heller klamra sig fast vid det förljugna talet om att han står för marxismen, leninismen och maozedongtänkandet! Släpp marxisternas och leninisternas händer! Sluta smutsa ner Kommunismen!

3. Maoismens stalinistiska renlärlighet

Om brottet mellan stalinism och maoism är så djupt, varför vägrar då KKP att göra en marxist-leninistisk analys av SU under Stalin? Varför håller det fast vid de stalinistiska lögnerna, även de mest absurda (som moskvarättegångarna)? Orsakerna till detta är mycket sammansatta, och vi kan bara här antyda några av dem.

För det första

finns det utan tvivel en viss materiell bas för detta envisa fasthållande. D v s. det finns vissa likheter mellan maoism och stalinism: bristande demokrati i partiet och en dominerande tradition av monolitism (förbud mot fraktioner, fullständig slutenhet utåt, bristande information till baskadern om motsättningar i ledningen). Men även i dessa ”likheter” är gradskillnaderna enorma. I Kina kan man i vissa avseenden tala om en byråkratisk inre partiregim. I Stalins Sovjet var den terroristisk. Och *många av ”likheterna” är motsägelsefyllda:*

Monolitismen har helt andra rötter i KKP än i SUKP. I SU uppstod den som ett resultat av förbittade strider inom partiet, som utspelades i 20-talets klassmässiga ”tomrum”, striderna utkämpades av små grupper inom partiet. Medan massorna såväl innanför som utanför partiet var politiskt passiva och liknöjda. Fraktionsstriderna fördes med ständigt ökande hätskhet och slutade i en monolitism upprätthållen av terror och personkult.

Monolitismen i *Kina* däremot var inte slutpunkten för urartning och förfall. Den präglades i stället fram under de 20 åren av landsbygdkamp. Där fanns bondemassornas låga politiska och kulturella nivå.

Och samtidigt den politiskt mer erfarna och skolade kadern från 20-talets klasskamp i städerna eller studentrevolutionärer därifrån. De genuina arbetarna bland dem var få. Nu tvingades just denna ledning till att skola upp revolutionära bönder och tillströmmande stadsintellektuella.

⁹⁴ *Stalin – bolsjevikernas stålharde ledare*, s VI. Göteborg 1972.

KKP-ledningen påtvingades här en roll som autoritär organisatör och lärare både inåt och utåt. Masslinje kom med nödvändighet att innefatta också denna ”lärarroll”.

Ett ytterligare bidragande element till monolitismen var den ständiga inringningen från KMT-arméerna och därmed ständigt krigstillstånd. Och i dess spår: att också militär disciplin kom att influera KKP:s massrelationer.⁹⁵

Den *historieförfalskning* som sker i Kina⁹⁶ är mestadels av annat slag än i SU. I Kina tillämpas principen att historien ej bör framställas i sin helhet. Främst undviker man att ta upp Kominterns skadliga inflytande 1926-27 och 1930-33. I stället skjuter man hela skulden på partiets dåvarande ordförande. Likaså undviker man att ta upp SUKPs felaktiga ”råd” efter Andra Imperialistiska Omfördelningskriget.

Det finns således luckor och förtiganden i kinesisk historieskrivning. Men sällan rena förfalskningar. De våldsamma angreppen på Lin Biao är i viss mån ett undantag.

Vad gäller *teorin om klasskamp under övergångsperioden*^{*} finns å ena sidan stora skillnader mellan Stalins och Maos uppfattning.

För Stalin är det endast perioden av nationalisering och kollektivisering efter revolutionen som kännetecknas av genuin klasskamp. Den beror på att de ”gamla” sociala grupperna reser kraftigare motstånd vid revolutionens radikalisering. När dessa grupper ”utplånats” så är socialismen ”i huvudsak” upprättad och endast finputsningar återstår. Så kan Stalin 1936 förklara (då kulakerna och NEP-bourgeoisin utplånats):

”Vårt sovjetsamhälle har nått så långt att det redan i huvudsak har förverkligat socialismen, skapat det socialistiska systemet, d v s. förverkligat det som marxister med andra ord kallar kommunismens första eller lägre fas. Vi har således i huvudsak redan förverkligat kommunismens första fas, socialismen. (Långvariga applåder.) . . . Och detta därför att *socialismen* för Sovjetunionen är något som redan uppnåtts och erövrats.”

Och han fortsätter:

”Till skillnad från borgerliga författningar utgår förslaget till Sovjetunionens nya författning från att det inte längre finns antagonistiska klasser i samhället, att samhället består av två vänskapligt sinnade klasser, arbetarna och bönderna”.⁹⁷

Klasskampen har därmed ”upphört”:

Medan det kapitalistiska samhället sönderslits av klassmotsättningar,

” . . . känner sovjetsamhället, som är befriat från utsugningens ok, ej till några sådana motsättningar, det är fritt från konflikter mellan klasserna och uppvisar bilden av ett vänskapligt samarbete mellan bönderna, arbetarna och de intellektuella.”

Fler klasser eller skikt fanns inte enligt Stalins teori.⁹⁸

⁹⁵ *Mao's China. Party reform documents 1942-43.* Crompton, University of Washington Press 1966, s 36-8, 88-107, 161-83. *Chinese communism and the rise of Mao.* Schwartz, New York 1967, s 191-9.

⁹⁶ Exempel finns i Karol I. F. ö. bör Maos *Valda verk* ses som officiell partihistoria, varför många strykningar gjorts i Maos original (Schram: *The political thought of Mao Tse-tung*).

^{*} Vi avser med detta, det som kineserna kallar ”klasskamp under socialismen”. Kineserna använder här stalinismens och revisionismens felaktiga språkbruk att övergångsperioden blott omfattar perioden av nationalisering och kollektivisering efter revolutionen. Vår uppfattning är klargjord i definitionsavsnittet i förordet.

⁹⁷ Om förslaget till Sovjetunionens författning (1936). Stalin 1, s 789, 791.

⁹⁸ Verksamhetsberättelsen på 18:e partikongressen. A. a., s 890-1

De våldsamma utrensningar som började några månader senare påstods endast vara riktade mot ”spioner, mördare och skadegörare” och ”annat avskum”.⁹⁹

Det har ibland hävdats att Stalin svängde på denna punkt i slutet av sitt liv. Detta är felaktigt. Verksamhetsberättelsen på 19:e partikongressen (1952) hölls visserligen inte som vanligt av Stalin, utan av Malenkov. Men det finns ingen anledning att tvivla på att Stalin godkänt dennes tal. Malenkov erkänner att det förekommer ”borgerlig ideologi” ännu i SU, men den har ingen inhemsk ”klassbas” (alltså inga strukturella orsaker, att söka t ex. i den orubbade arbetsdelningens bestånd eller i arbetarnas maktlöshet). Utan den ”tränger in” från de kapitalistiska staterna eller stammar från ”kvarlevor” och ”rester” av mot SU ”fientliga grupper” som ”partiet ännu inte har förintat helt och hållet”.¹⁰⁰

Mao däremot skriver:

” . . . det socialistiska samhället (rättare övergångssamhället) sträcker sig över en lång historisk period. Klasser och klasskamp fortsätter att existera i detta samhälle och kampen mellan socialismens väg och kapitalismens väg pågår alltjämt. . . Kampen mellan de socialistiska och kapitalistiska vägarna kan bli en drivkraft till socialt framåtskridande.”¹⁰¹

Men å andra sidan är maoismen motsägelsefylld på den här punkten. Dels finns en grov idealism. Att klasskampen fortsätter ses som ett resultat av den ideologi de gamla härskande klasserna, spekulanter och svartabörsjobbare samt imperialismen och dess agenter sprider. Denna idealistiska agentteori förfäktades också av de flesta av rödgardisterna, vars marxistiska nivå ju inte var särskilt avancerad. Dels finns *också* ett visst medvetande, som framför allt uttrycktes i KR:s praktik, om att denna klasskamp är strukturellt betingad. Att just arbetsdelningen och vissa skiktas avskildhet från produktionen *producerar* borgerliga förhållningssätt och borgerlig ideologi.

I den officiella ideologin dominerar dock vanligtvis idealismen och agentresonerandet (t ex. nu senast om Lin Biao). Idéerna ses som en självständig kraft och man försummar deras materiella rötter: *varför* lyckas de gamla härskande klasserna, svartabörsjobbarna, de imperialistiska agenterna, o s v. sprida sin reaktionära ideologi till vanliga arbetare och bönder? Finns det inga *materiella* orsaker i arbetarnas och böndernas levnadsvillkor och samhällsställning som gör en del av dem mottagliga för borgerlig ideologi? Finns det inga *materiella* orsaker till att gamla partimedlemmar urartar och slår in på ”den kapitalistiska vägen”?

Denna idealism hänger samman med *bondedominansen* i den kinesiska revolutionen 1949. KKP har aldrig (åtminstone inte officiellt) *problematiserat* denna dominans. Det har aldrig ställt frågan varför ett parti baserat huvudsakligen på *bondemassorna* och inte på arbetarna kunde genomföra den socialistiska revolutionen? Deras idealistiska svar är: bönderna leddes ju av ett marxist-leninistiskt parti och hade fått ideologisk skolning. ”Ideologisk skolning” ersätter här proletariats klasskamp!

Sammantaget är det denna bonderevolutionens benägenhet till idealism, det förrevolutionära Kinas extrema efterblivenhet, de starka idealistiska filosofiska traditionerna i Kina och proletariats svaghet som gjort att KKP hela tiden officiellt anslutit sig till den stalinistiska renläriheten.

För det andra

är KKP:s officiella stalinistiska renlärihet djupt förbunden med den långa revolutionära kampens

⁹⁹ ibid, s 891-4

¹⁰⁰ Malenkov [*Rechenschaftsbericht an den XIX Parteitag*], s 130-1

¹⁰¹ De historiska lärdomarna av proletariats diktatur. Mao 3. s 255-6.

villkor. Visserligen var KKP:s ledning efter katastroferna 1927 och 1934 fast beslutet att skydda sin revolution från SUKPs inblandning. Men under en förbittrad och oändligt grym kamp mot kontrarevolutionen och imperialismen hade man inte råd att öppet gå mot Stalins ledarskap, något som med all säkerhet skulle skapat splittring i partiet. Så småningom upphörde denna ”renlärighet” att vara enbart opportunistisk. Den blev en del av maoismens officiella ideologi. När Mao-kulten började växa fram och med den föreställningen om ”de fem stora”: Marx-Engels-Lenin-Stalin-Mao i rakt nedstigande led, så blev det allt svårare att göra upp med stalinismen teoretiskt. Det var lättare att hålla fast vid den officiella ideologin än att erkänna att man i sin praktik redan börjat bryta med stalinismen.

Detta visas av erfarenheten av de ”Hundra Blommornas kampanj”. Då gjorde man ett försök till ideologisk avstalinisering – och en flod av reaktionär och revisionistisk kritik vällde fram. Partiet slog snabbt ner dessa element. Men sedan dess har partiledningen aldrig gjort några försök att ersätta den stalinistiska ideologin i sina uppfattningar med marxistisk analys.

Ytterligare

en faktor som avhåller KKP från ”avstalinisering” är att just antistalinismen används som täckmantel för olika förfäklningar av marxismen: revisionism, trotskism, o s v.

Slutligen

är rädslan för avstaliniseringen också en rädsla för att inför massorna riva upp hela den sovjetiska erfarenheten. ända till 20-talet. Man vågar bara gå tillbaka till 1956. Detta uttrycker dock ett bristande förtroende för massorna, alltså en inskränkning av masslinjen.

Sammanfattningsvis

kan vi säga att KKP:s fasthållande vid den stalinistiska renlärigheten är en knutpunkt för all den efterblivenhet som fortfarande häftar vid den kinesiska revolutionen. Kanske kommer redan nästa revolutionära offensiv att innebära en uppgörelse med stalinismen. Denna offensiv kommer ju att röra sig på en högre nivå än KR och ledas av en KKP-generation som aldrig behövt hyckla lojalitet med och underordnande under ett stalinistiskt Komintern.

Säkert är att när den kinesiska arbetarklassen blivit fullt ut myndig, självmedveten och med sina suveräna politiska och ekonomiska maktorgan, då har denna sega efterblivenhet utplånats och med den den stalinistiska ideologin.

4. Den kinesiska och den koloniala revolutionen

Vi har sett hur den kinesiska revolutionen trots sin framskridenhet och revolutionära uppfinningsförmåga i en rad avseenden också har en rad efterhängset kvardröjande svagheter. Vi har försökt ange några av dessas rötter. Men om vi jämför med de befrielsekrig som nu pågår i Guinea-Bissau, Mozambique, Angola, Laos och Kambodja så var den kinesiska revolutionens utgångspunkter ändå jämförelsevis ”goda”. Där fanns en arbetarklass, visserligen numerärt en obetydlig minoritet av Kinas befolkning, men på 20-talet sammansvetsad och aktiv. Där fanns en gammal kultur, och ett relativt stort skikt av intellektuella, som begärligt insöp marxismen-leninismen. Och som ett resultat av detta kunde ett verkligt marxistiskt parti bildas och ta ledningen för befrielsekampen.

Skillnaderna mot villkoren främst för kamperna i Afrika är väldiga. I de portugisiska kolonierna finns knappast någon arbetarklass. Där finns inga moderna kulturtraditioner. Skiktet av intellektuella är ytterligt litet. Den ekonomiska nivån är oerhört låg. (Betydligt bättre är situationen i

Vietnam, där det finns både arbetarklass, avancerade kulturella traditioner, ett större skikt av intellektuella och ett starkt kommunistiskt parti.)

Om dessa afrikanska kolonier efter befrielsen verkligen försöker slå in på en socialistisk väg (och redan detta är osäkert) så kommer detta att bli en omåttligt lång och osäker väg med mycket stora risker för en statskapitalistisk utveckling, som t ex. Algeriet. Vad gäller Angola och Mozambique är det ytterligt osäkert om de kommer att lyckas annat än i förbund med ett befriat Sydafrika, som har en stor och kämpande färgad arbetarklass.

Det pris mänskligheten betalat för att revolutionen hittills begränsats till efterblivna och underutvecklade länder har i sanning varit högt och kommer så förbli. Tills vi lyckas häva den begränsningen och tar itu med den proletära revolutionen och det socialistiska uppbygget också i de avancerade kapitalistiska länderna!

Tillägg: Mot en ny kulturrevolution

Manuskriptet till den här boken var i huvudsak klart i september 1973. Då var de dominerande dragen i Kina ännu ”avspänning”, ”uppmjukning”, o s v. – d v s, i praktiken ofta ren högervändning – på ekonomins, kulturens, utbildningens och utrikespolitikens område. Men också en reorganisering och konsolidering av det vi kallat den ”maoistiska vänstern” (att skiljas från ”vänster” av typ Lin Biaos och den anarkistiska ultra-vänstern i många Röda Garden), efter Lin Biao-dogmatikernas förödande herravälde.

I manuskriptets avslutning underströk vi att kampen mellan olika linjer inte avgjorts, att klasskampen fortsätter i Kina! Men vi betonade också de objektiva och subjektiva hindren för en ny väldig revolutionär massoffensiv inom den närmaste framtiden.

Detta var alltså september 1973. Sedan dess har det hänt en del. Rapporter om en ny masskampanj har strömmat in (se bilaga II). Detta bekräftar naturligtvis vår grundläggande tes: Klasskampen fortsätter i Kina.

Men var vi inte då för pessimistiska i bedömningen av möjligheterna för en ny revolutionär massoffensiv? Nej, av vad som hittills framkommit finns inga skäl att ändra den bedömningen. Den nuvarande masskampanjen är utan tvivel viktig. Men att döma av vad vi för närvarande vet är den inte någon väldig revolutionär massoffensiv. Vi har tidigare understrukit motsättningen mellan masspontanitet och basinitiativ å ena sidan, autoritär disciplin och centraldirigering å andra sidan i KKPs massrörelsepraktik.

Den nuvarande masskampanjen förefaller (åtminstone än så länge) vara mer av typ 50-talets strikt ovanifrånstyrda ideologiska kampanjer i städerna än av typ Kulturrevolutionens radikala massmobilisering.

Men ingenting i Kina är entydigt. Helt klart spelar KKPs vänster en viktig roll i kampanjen och på de platser där den är stark, t ex. Shanghai, så förefaller också ramarna för rörelsen vara betydligt vidare än enbart ideologisk kritik av Konfucius och Lin Biao.

Om också inte en ny Kulturrevolution, så kan den nuvarande kampanjen – i bästa fall – leda till att högertendenserna på många områden stoppas upp, att Kulturrevolutionens landvinningar befästs och vänsterns ställning stärks. Ännu är det dock för tidigt att sia.